Floravaktarna i Skåne Rapporterar

Dikesskräppa i Skåne

Kjell-Arne Olsson & Charlotte Wigermo

Figur 1. På stranden av Graften i Åhus växer ett litet bestånd av dikesskräppa som ökat sedan hästar började beta området för några år sedan. Foto: K.-A. Olsson 2016.

Kanske inte så värst vacker, men väldigt rar. Åtråvärd för den inbitne botanisten, men knappast uppskattad av så många andra. Ja, dikesskräppa *Rumex conglomeratus* lever ett otacksamt liv, hotat av omständigheter den inte rår för.

Förvisso rar men även väldigt diskret. På samma sätt som strandskräppa *R. maritimus* och sumpskräppa *R. palustris* bildar ett par, utgör dikesskräppa och skogsskräppa *R. sanguineus* en duo där det inte alltid är så lätt att skilja arterna åt. När det gäller strand- och sumpskräppa är det längden på hyllebladens tänder som är avgörande, för dikes- och skogsskräppa är det i stället knölarna på de inre hyllebladen som måste studeras för att säkert veta vilken art det rör sig om. Hos dikesskräppan är det en välutvecklad knöl på alla de tre inre hyllebladen, hos skogsskräppa bara på en (fig 3). Det är viktigt att det är individ med mogna nötter som undersöks, och då är det mot slutet av vegetationssäsongen som gäller.

När man väl hittat de tre knölarna kan man vara säker på att man funnit en av de sällsyntaste växterna i Norden. Som bofast i denna region finns dikesskräppa bara i Danmark och i södra Sverige. Från Halland är den försvunnen, i västra Blekinge finns en lokal och på Gotland två lokaler vid Visby. Då återstår bara Skåne, där vi under vår återinventering 2015–2017 återfann dikesskräppa på 16 ”floraväktarlokaler”. I själva verket bör man nog betrakta dessa förekomster som 9–10 lo-

Dikesskräppa *Rumex conglomeratus*

Beskrivning. Dikesskräppa är en medelstor, flerårig ört med upprätt något grenig stjälk som kan bli en knapp meter hög. Bladen sitter strödda och är skaftade, bladskivan är äggrund till brett lansettlik med slät kant och rundad bas, och kan bli omkring två decimeter lång och fem centimeter bred. Arten blommar i juni–juli, blommorna är tvåkönade och sitter i kransar i smala, glesa, axlika klasar från bladvecken. De flesta blomkransarna omges vid basen av stödblad. Hyllebladen är olikstora, de yttre är små och smala, de inre är större, jämnsmala, helbräddade och har en stor knöl vid basen.

Dikesskräppa känns igen på sina breda släta blad och glesa blomställningar i vilka de flesta blomkransarna har stödblad vid basen, typiskt är också att blommornas inre hylleblad är jämnsmala och helbräddade och att alla tre har en stor knöl vid basen. Den liknar mest skogsskräppa (*R. sanguineus*), men hos den senare har bara de nedre blomkransarna har ett stödblad och endast ett av de inre hyllebladen en välutvecklad knöl. Hybrider mellan dikesskräppa och krusskräppa (*R. crispus*), tomtskräppa (*R. obtusifolius*) och sumpskräppa (*R. palustris*) är kända.

Utbredning. Dikesskräppa är sällsynt och förekommer bara i Skåne där den växer på fuktiga ställen, i diken, på stränder och vid sötvattensamlingar vid havet. **Första fynduppgift** är från Skåne och publicerades 1818 (Nordstedt 1920).

Etymologi. Artnamnet *conglomeratus* kommer av latinets *conglomerare* (rulla ihop) och betyder gyttrad, ihoprullad, vilket syftar på blomkransarna.

Ur: Anderberg, A. & Anderberg, A.-L., 2007. Den virtuella floran. >http://linnaeus.nrm.se/flora/welcome.html<. Naturhistoriska Riksmuseet.

Figur 2. Dikesskräppa ur Eng. Bot. 1868.

Figur 3. Inre hylleblad med knölar ur Eng. Bot. 1868. a. dikesskräppa. b. skogsskräppa.

Figur 4. Dikesskräppa, närbild på blomställning. Foto: Åke Svensson.

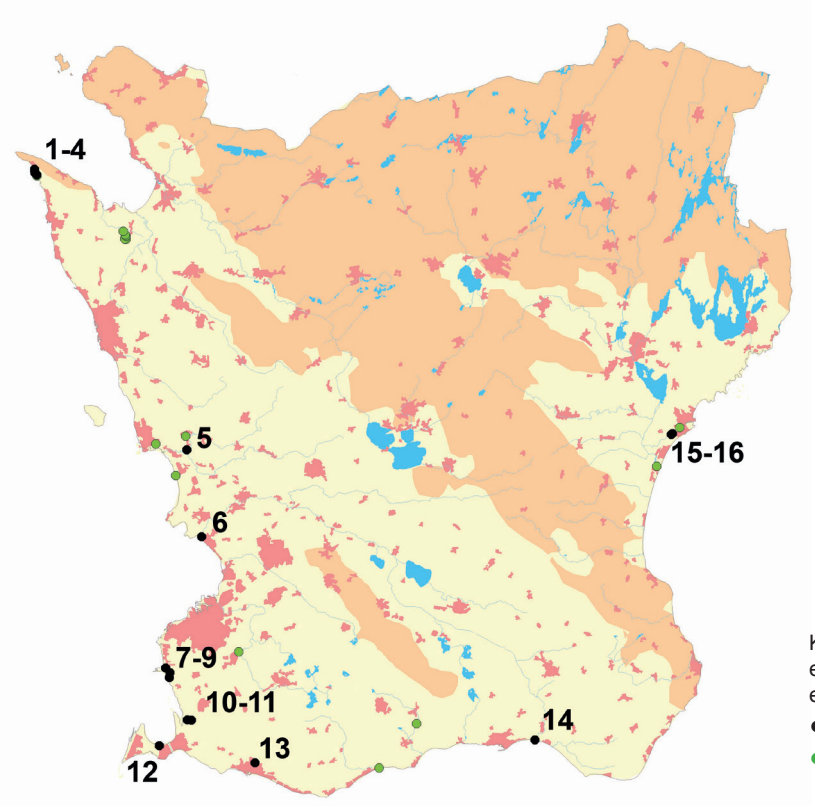
kaler med flera delförekomster. På åtskilliga ställen ligger nämligen växtplatserna ganska så nära varandra (karta 1).

Under vår återinventering kunde vi inte återfinna dikesskräppan på mer än ungefär hälften av lokalerna från inventeringen för Skåne Flora 1989–2005. Även om förekomsterna i Välinge i Helsingborg är tveksamma (förkomna belägg och bara återfynd av skogsskräppa), visar detta på en oroväckande snabb tillbakagång för arten. På några platser finns dikesskräppa fortfarande kvar med ganska rikliga förekomster. På de strandnära betesmarkerna söder om Mölle finns mer än 40 % av alla individ i Skåne (662 ex.). Andra rika förekomster finns vid Löddeåns mynning (330 ex.), kring Klagshamns udde (230 ex.) och på standängarna i Vellinge (190 ex.).

Dikesskräppa trivs bäst på kustnära, öppen och näringsrik mark som är fuktig eller blöt. Typiska lokaler är dikeskanter, åstränder och intill fukthål på havsstrandängar. Dikningar och andra åtgärder som påverkar de hydrologiska förhållandena på lokalerna är naturligtvis, tillsammans med t.ex. vattenföroreningar allvarliga hot mot en känslig art som dikesskräppa. Men igenväxning är trots allt den negativa faktor som förefaller påverka arten mest.

Figur 5. Dikesskräppa, inre hylleblad och nötter.
Foto: Clark, J. K., 2007, The Resents of the University of California.

Karta 1. Dikesskräppa i Skåne efter 1989. Lokalnumrering enligt tabell 1.
● – återfynd 2015–2016.
● – inte återfunnen 2015–2016

Tabell 1. Aktuella lokaler för dikesskräppa i Skåne 2015–2016.

Socken	Läge	Rikets Nät	Antal ex.
1. Brunnby	Mölle fälad, 100 m SSO V. Bangatan 26	1295315-6243778	50
2. Brunnby	Mölle kapell, 700 m SSV	1295351-6243550	300
3. Brunnby	Mölle fälad	1295450-6243150	191
4. Brunnby	150 m VNV Vattenmöllan	1295727-6242856	121
5. Tofta	Häljarpsgården, 1,0 km O	1321250-6196050	2
6. Borgeby	200 m SO Löddeås mynning	1323750-6181250	330
7. V. Klagstorp	Klagshamn, N Ridskolan	1317620-6158880	113
8. Tygelsjö	Klagshamn, Ridhuset, 900 m SO	1318380-6158100	105
9. Tygelsjö	Sjötorp, 850 m VSV	1318250-6157250	20
10. Vellinge	Bernstorp, 100 m V	1321350-6150050	38
11. Vellinge	Kungstorp, 850 m NO	1322008-6150017	152
12. Skanör	Ljunghusens f.d. station, 800 m V	1316535-6145677	48
13. Trelleborg	300 m S Östra Vång	1332850-6142750	60
14. Ystad	Vilhelmslund, 200 m S	1380450-6146650	23
15. Åhus	Färjegården, 300 m SO	1403628-6198640	24
16. Åhus	Färjegården, 400 m O	1403799-6198805	3

En av oss (KAO) har endast erfarenhet av dikesskräppa genom genom ett fynd av den på stranden av Graften, den grävda kanalen invid den forna fåran av Helgeå i Åhus. 1991 fann jag omkring 5 exemplar av skräppan på en några meter lång sträcka öppen mark av stranden. Då var området ohävdat men idag är lokalen betad av hästar och röjd för att ge djuren tillgång till vatten. Nu finns här några 10-tal meter öppen, trampad strand där floravårdsgruppen kunde räkna till 24 exemplar av dikesskräppa i fjor. I övrigt upptas stranden mest av vassar och tät sumpskog. Några hundratal meter uppströms fann vi åter några meter öppen strand och här växte ytterligare några individ av dikesskräppa.

Dikesskräppa är klasssad som Starkt hotad (EN) på vår nationella rödlista. Med tanke på den våldsamma tillbakagång den haft de senaste decennierna, då den tycks ha försvunnit från hälften av sina lokaler i Skåne, är den nu en av de sällsyntaste växterna i den svenska floran. Om vi inte vill att den ska bli klassad som Akut hotad vid den nästa revisionen av rödlistan, måste alla dess återstående förekomster få en skötsel som gynnar arten. Med en viss tillförsikt kan vi kontatera att flera av de individrikaste förekomsterna finns i naturreservat. Det gäller bestånden på Mölle fälad, invid Löddeåns mynning, på Skanörs Ljung och vid Köpingeåns utlopp i Ystads Sandskog. Åtminsone här bör dikesskäppan ha en framtid med en skötsel anpassad till arten. I annat fall ser framtiden mörk ut för denna diskreta art.

PS. Under SBF:s botanikdagar i Skåne 2017 hittades en ny lokal för dikesskräppa i ett dike på Gässie ängar (S om lok. 7–9 på karta 1). Även om bara 5 exemplar kunde noteras, är det alltid glädjande med en ny lokal för en hotad växt. DS